

Z PRACÍ ÚSTAVŮ

DESET LET PRÁCE NA KATEDŘE HISTORIE

Když se zhruba před pěti lety podle nového zákona o vysokých školách ustavila katedra historie, byla dědicem »vědeckých odborů«, na jejichž půdě se prováděla velká studijní reforma, uváděná v život po únoru 1948. Katedra byla tenkrát velkým tělesem, zahrnujícím v sobě studijní obory historie učitelské, historie odborné, archivnictví, prehistorie a ethnografie. Pracovišti katedry byly všechny příslušné semináře, totiž historický, seminář pro dějiny SSSR a lidových demokracií, paleografie a diplomatiky, prehistorie a protohistorie a seminář ethnografický. Záhy se ukázala potřeba, aby se zvýšila dělnost katedry, přistoupiti k zřízení zprvu subkatedry prehistorie a národopisu, která se později přeměnila vůbec v katedru samostatnou. V katedře historie zůstaly tedy sice jen dva obory, při tom však rozsáhlé a významné, totiž historie (učitelská a odborná) a archivnictví. V studijním roce 1952—1953 se pokusně přistoupilo ještě k dalšímu dělení práce katedry do dvou sekcí, z nichž jedna zahrnovala dějiny SSSR a lidových demokracií a dějiny všeobecné a druhá dějiny české a archivnictví. Toto rozdělení se sice v některých směrech osvědčilo, zastavilo však vzrůst oněch teprve klíčovích zdravých sil, jež tvoří pojítko, podporující rozvoj vědeckovýzkumné a pedagogické práce na pracovištích, daných jednotkou seminářů, na širším poli pracoviště katedrového. Proto bylo od tohoto rozdělení počínajíc studijním rokem 1953—1954 upuštěno. Má-li tu být podána zpráva o vědeckovýzkumné a pedagogické práci v oborech historie a archivnictví za posledních nikoli jen pět, nýbrž plných deset let, je ovšem třeba vyjítí, jakožto od pracovní jednotky od seminářů sdružených dnes v katedru historie. I dnes ostatně ještě platí, že hlavní pracovní jednotkou na katedře jsou jednotlivé semináře. A není to jisté stav, který by bylo třeba pro budoucnost plně odstranit. Jde jen o to, aby se katedra uplatňovala dostatečně v rozvoji pracovním jako koordinační středisko, aby se na katedře vědeckovýzkumná a pedagogická práce slévala k prospěchu všech jejích členů v jednotný proud. V závěru tohoto referátu bude aspoň několika slovy naznačeno, do jaké míry se toho za několik málo let existence katedry podařilo dosáhnouti. Především však je třeba obrátiti pozornost k otázce, jak se vyvíjela práce na jednotlivých pracovištích, které ke katedře náležejí. Krystalisačním jádrem, z něhož se rozštěpily dnešní semináře, patříci pod katedru historie je

historický seminář,

který patřil již před druhou světovou válkou k předním ústavům filosofické fakulty. V té době byla jeho činnost pod vedením prof. R. Urbánka, J. Glücklicha, B. Navrátila a Fr. Hrubého zaměřena převážně ke studiu středověkých dějin československých a všeobecných: roku 1935 jal se organisovat zvláštní oddělení slovanských dějin prof. J. Macůrek ke studiu dějin národů slovanských, středoevropských a východoevropských.

S tímto zaměřením vstoupil historický seminář i do nového období své činnosti po osvobození naší vlasti sovětskou armádou v roce 1945. Ihned po osvobození obnovil historický seminář v plném rozsahu svou činnost. Působili v něm tehdy profesori Rudolf Urbánek, Julius Glücklich, Josef Borovička, Josef Macůrek a asistent Bedřich Šindelář. Vedení semináře dějin klasického starověku, osiřelého za války smrtí prof. dr. Vl. Groha, jehož je třeba vzpomínat s hlubokým dojetím jako vlastence, který přinesl za nacistické okupace oběť života, se ujal profesor dr. F. Stiebitz.

Při dalších změnách organizačních se tento seminář přiklonil ke katedře dějin starověké kultury. Rekonstrukční práce v semináři, díky obětavosti jeho pracovníků, postupovaly velmi rychle. Když dne 21. června 1945 byly zahájeny přednášky, bylo zařízení semináře tak, jak za dané situace bylo možné, v pořádku, z největší části byla už také postavena seminární knihovna.

V dalším vývoji došlo v historickém semináři k významným změnám. Především se osamostatnil pod vedením prof. J. Macúrka seminář slovanských dějin, nyní seminář pro dějiny SSSR a lidových demokracií. Historickému semináři zůstal obor československých dějin a všeobecných dějin evropských s výjimkou východoevropských. Také v personálním obsazení historického semináře nastaly přesuny. Již r. 1945 odešel do Prahy prof. Josef Borovička, v r. 1946 odešel do výslužby prof. Julius Glüclich a v r. 1950 prof. Rudolf Urbánek. Tyto ztráty všech tří profesorů mohly být nahrazeny jen zčásti. V r. 1945 se habilitoval jako docent československých dějin v historickém semináři dr. Jaroslav Dřímál, r. 1946 byl jmenován novým profesorem pro všeobecné dějiny středověku prof. Rudolf Holinka a v r. 1950 se habilitoval pro obor všeobecných dějin v období kapitalismu dr. Bedřich Šindelář. Novou vážnou ztrátu utrpěl historický seminář v prosinci 1953 úmrtím svého posledního profesora Rudolfa Holinky. Ve srovnání s r. 1945, kdy měl historický seminář tři profesory a jednoho docenta, má dnes místo nich jen jednoho docenta Bedřicha Šindeláře. Z této situace nutno vycházeti při hodnocení činnosti historického semináře za uplynulých deset let, kdy zejména po provedení studijní reformy na vysokých školách a přechodem k vědecké pracovní metodě marxisticko-leninské jak pedagogické tak i vědecké úkoly neobyčejně vzrostly.

Především bylo třeba zvládnout závěr nereformované studia posluchačů, vysoký počet státních a rigorosních zkoušek, disertací, což si vyžádalo při omezeném počtu učitelských sil od učitelů historického semináře (prof. R. Holinka a doc. B. Šindelář) zvláštního vypětí sil. Bylo nutno ustavit historickou katedru a rozvíjet její činnost. I na tomto úkolu se členové historického semináře pod vedením prof. R. Holinky, který byl jejím prvním vedoucím, podíleli. Ze studijní reformy vyplynuly zvýšené a nové úkoly pedagogické, zejména zvýšený počet přednášek, ale i nové přednášky. Tu je třeba říci, že za obětavé pomoci starších učitelů, pokud zůstali členy semináře (Rudolfa Holinky a Jaroslava Dřímala jako externího učitele), podstatnou část úkolů převzali mladší pracovníci.

Zvýšené úkoly, které bylo nutno zvládnout, bylo možno splnit jen s pomocí ostatních seminářů historických a usilovnou výchovou nových pedagogických a vědeckých sil. Tu je možno říci, že vlastními silami i za pomoci ostatních seminářů historické katedry byla vykonána velká práce. Výsledky její se projevují již dnes a je naděje, že ještě větší prospěch se objeví v krátké budoucnosti. Dnes má historický seminář kromě docenta Bedřicha Šindeláře a odborného asistenta dr. Františka Jordána ještě dva asistenty pro československé dějiny, z nichž jeden přednáší již dějiny předmnichovské republiky, a tři aspiranty, dra J. Válku pro československé dějiny období feudalismu, dra Františka Majnuše pro všeobecné dějiny období kapitalismu a dra J. Kudrnu pro všeobecné dějiny raného feudalismu, kteří zároveň konají přednášky z uvedených oborů zčásti v rozsahu větším, nežli je pro asistenty předepsáno. Kromě toho dal historický seminář dvě mladé vědecké síly k dispozici brněnské základně Československé akademie věd (ČSAV), kde úspěšně pracují na pracovišti historického ústavu ČSAV.

Přes značné ztráty, které historický seminář utrpěl, a značné pedagogické zatížení jeho členů v uplynulých letech a namnoze i v době současné, usilovali jeho členové o rozvoj vědecké práce na úseku všeobecných a zejména československých dějin. Především je nutno zdůraznit, že profesor historického semináře Rudolf Urbánek vydal významné práce z československých dějin, že byl jmenován mezi prvními akademikem, členem ČSAV a vyznamenán za svou vědeckou činnost cenou osvobození města Brna. V r. 1953 obdržel cenu osvobození města Brna dr. Bedřich Šindelář za studii »Několik kapitol k otázce českých dělnických spolků v zahraničí v letech 1876—1878« (CMM 71, 1952). Vědecký výzkum v historickém semináři byl až do reformy vysokých škol prováděn individuálně a nebyl kolektivně plánován. K plánovitému rozvíjení vědecké práce na kolektivním základě se přikročilo po provedení reformy vysokých škol. Jako základní vědecký úkol si stanovil historický seminář výzkum dějin dělnického hnutí na Moravě a studium problematiky raného feudalismu v oboru všeobecných dějin.

První vědecký úkol byl pojat do státního výzkumného plánu. Zčásti je koordi-

nován s výzkumem pracoviště historického ústavu ČSAV v Brně. Výzkum dějin dělnického hnutí na Moravě překročil již stádium přípravných prací. Dílčí výsledky výzkumu byly podány jednak v podobě diplomních prací posluchačů, jejichž témata byla zadána z okruhu výzkumného úkolu a sami vedoucí výzkumu již publikovali dílčí výsledky své práce v podobě statí a článků. Dr. Bedřich Šindelář se zabývá počátky dějin dělnického hnutí na Moravě a dr. Frant. Jordán dějinami dělnického hnutí na Moravě v osmdesátých letech devatenáctého stol. V rámci výzkumu dějin dělnického hnutí na Moravě byl pořízen a pořizuje se dále archiv fotokopíí důležitého materiálu, který má již přes 5000 kusů fotografií.

Obdobím raného feudalismu v evropských dějinách se zabýval zesnulý profesor R. Holinka s kolektivem posluchačů. Publikoval první dílčí výsledky své práce, avšak hlavní práce zůstala k velké škodě věci nedokončena.

V současně době historický seminář nezanedbává ani jiné důležité otázky. Vědecký aspirant dr. František Majnuš zpracovává problém vzniku a rozvoje manufaktur na Moravě s přihlédnutím k ostatním zemím střední Evropy, věd. asp. dr. Josef Válka se zabývá problémem feudálního velkostatku na Moravě, rovněž s přihlédnutím v sousedních zemích, a věd. asp. dr. J. Kudrna se zabývá otázkou vzniku feudalismu v západní Evropě.

Také asistenti mají své vědecké plány. Miloslav Laichmann studuje zemědělskou otázku na Moravě v prvních letech republiky a otázku nezaměstnanosti na Moravě v době světové hospodářské krise. Bedřich Čerešňák, který teprve absolvoval studium, se bude zabývat otázkou reluce robot na Moravě.

Celkově lze říci, že při všech potížích, které bylo nutno překonat a zejména při nedostatku starých zkušných učitelů a vědeckých pracovníků plní se v historickém semináři pedagogické úkoly a zároveň se vědecky pracuje.

Doc. dr. Bedřich Šindelář podal roku 1949 habilitační spis »Česká a slezská otázka na mírovém kongresu vestfálském v letech 1643 až 1648« (v rukopise) a kromě něho publikoval na třicet článků, statí a recenzí. Z nich kromě již uvedených statí o českých dělnických spolcích v zahraničí uvádíme ještě články »K bojům moravského selského lidu proti kapitalismu za posledních sto let«, ČMM 72, 1953, »Přehled dějin dělnického hnutí na Moravě do hainfeldského sjezdu«, ČMM 73, 1954. V posledních letech publikovali i ostatní mladší pracovníci dílčí výsledky své vědecké práce. Odb. asistent dr. Fr. Jordán publikoval kapitolu své disertační práce »Charvátí v českých zemích za českého povstání a třicetileté války« (Sborník prací filosofické fakulty v Brně, I, 1953) a první výsledky výzkumu dějin dělnického hnutí na Moravě »O rozkolu sociální demokracie na Moravě na umírněné a radikály v I. pol. 80. let 19. stol.«, ČMM, 73, 1954. Věd. aspirant dr. Josef Válka publikoval dílčí výsledky své disertační práce v článku »Sociální poměry na uherskobrodském panství v 17. stol.«, ČMM 71, 1952, a výtah ze své práce k aspirantskému minimu »K současnému stavu otázky druhého nevolnictví ve středoevropských zemích«, ČMM 75, 1954. Věd. aspirant dr. František Majnuš publikoval několik článků, které přináší dílčí výsledky jeho výzkumu v rámci aspirantského studia, jako »První manufaktury na Moravě«, ČMM 73, 1954, »Příspěvek k rozvoji průmyslové výroby na Moravě a ve Slezsku v 70. l. 18. stol.«, Slezský sborník, 1954. Věd. aspirant dr. J. Kudrna vydal tiskem skripta svých přednášek »Kapitoly z dějin feudální a buržoasní historiografie«, SPN Praha 1954. Ostatní členové semináře se k publikaci dílčích výsledků svého vědeckého studia připravují.

Členové historického semináře spolupracují také s vědeckými ústavy, jsou členy redakcí vědeckých časopisů, zúčastňují se intenzivně veřejné činnosti vědecko-popularizační i politické. Doc. Bedřich Šindelář je členem vědecké rady Historického ústavu ČSAV a členem redakce ČSČH, je vedoucím redaktorem Časopisu Matice moravské. Je možno říci, že členové historického semináře mají významný podíl na udržení a dobré úrovni tohoto časopisu v posledních letech. Úroveň ČMM by bylo možno ještě zlepšit, kdyby byl finančně trvale zajištěn. Téměř všichni členové historického semináře spolupracují s pracovištěm Historického ústavu ČSAV v Brně a jsou členy Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí. Někteří se podílejí na vedení historické sekce krajského výboru Společnosti a ostatní v ní aktivně pracují. Převážná část členů historického semináře přednáší ve Večerní universitě marxismu-leninismu při Městském výboru KSČ v Brně a podle potřeby vypomáhá i Oblastní škole KSČ v Brně. V poslední době byla navázána spolupráce i s Vysokou školou stranickou a Ústavem pro dějiny KSČ na přípravě učebnice dějin KSČ.

Za těchto okolností možno říci, že historický seminář plní celkem úspěšně úkoly strany a vlády na úseku vědy a vysokých škol, i když jeho práce není bez nedostatků. Všichni jeho pracovníci přistupují k plnění vědeckých a pedagogických úkolů s posic marxismu-leninismu a dopracovali se již některých dílčích úspěšných výsledků. Při tom si však nezastíráme, že při mladosti celého kolektivu byly vytvořeny předpoklady k další a úspěšnější vědecké a pedagogické práci. Její výsledky se projeví, jak očekáváme, v dohledné době.

Druhým pracovním katedry je

seminář pro dějiny SSSR a lidových demokracií.

Prof. J. Macůrek hned po svém jmenování profesorem slovanských dějin jal se budovat seminární knihovnu alespoň základní dostupné literatury k dějinám slovanských a podunajských národů. Knihovna tenkrát vzrůstala především pomocí osobních styků prof. J. Macůrka s polskými, ukrajinskými, jihoslovanskými, rumunskými a maďarskými vědeckými institucemi a vědeckými pracovníky, jakož i výměnou za Časopis Matice Moravské a za spisy Matice Moravské i filosofické fakulty. Do roku 1938 se podařilo vybavit knihovnu určitým knižním fondem, který však musel být často rozšiřován výpůjčkami z jiných domácích vědeckých knihoven (Praha, Brno, Bratislava a j.). Už tehdy byl vypracován vědeckovýzkumný plán semináře. V rámci tohoto plánu a pro usnadnění orientace prof. Macůrek zpracoval syntetické studie o dějinách Maďarů, Rumunů, Poláků a východních Slovanů. Válka však přerušila tento slibný rozvoj.

Po válce bylo nutno začít znovu s budováním semináře: uspořádat a rozšiřovat knihovnu, rozmnožovat sbírku pramenného materiálu (fotokopie), vytyčit nový pracovní program a postarat se o personální a technické vybavení semináře. Tentokrát byly podmínky pro rozvoj semináře mnohem příznivější. Po válce neobyčejně vzrostl význam Sovětského svazu a nově vzniklých lidových demokracií. Vztahy našich národů k SSSR a lidově-demokratickým státům se podstatně prohloubily a utužily. Z toho vyplynula nutnost zvláště důkladného studia tohoto prostředí. Vzhledem k důležitosti a rozsahu studia bylo třeba také přistoupit k vybudování samostatného semináře pro dějiny SSSR a lidových demokracií, který až dosud byl součástí historického semináře.

Zvýšení dotací umožnilo rozšířit knižní fond seminární knihovny a vybavit seminář potřebným inventářem. Můžeme říci, že knihovna semináře dějin SSSR a lidových demokracií je dnes jednou z nejbohatších knihoven tohoto oboru na území ČSR. Zvláštní pozornosti zasluhuje si poměrně rozsáhlá sbírka archivního materiálu (snímků a fotokopii). Tento materiál byl získán jednak kolektivním výzkumem archivů a knihoven, jednak zásluhou jednotlivých pracovníků semináře; čítá téměř 30.000 kusů a pochází z těchto archivů: českých (Brno, Opava, Ostrava, Uh. Hradiště, Uh. Brod, Lipník, Val. Meziríčí, Olomouc, Kroměříž, Jihlava, Janovice, Praha, Třeboň, Krumlov, Zlatá Koruna, Jindřichův Hradec, Orlík, Náchod a mnohé jiné), slovenských (Bratislava, Trnava, Trenčín, Žilina, B. Bystrica, Turč. Martín, Kežmarok, Košice, Bardějov, Prešov, Nové Zámky a jiné), polských (Krakov, Wroclaw, Poznaň, Varšava, P. Těšín a j.), ukrajinských, švédských, maďarských (Budapešť a j.), rumunských, bulharských (Sofia, Plovdiv, Kolarovgrad), tureckých (Ankara, Cařihrad), rakouských (Víděň), francouzských, německých. V poslední době byly navázány styky i se Státním archivem Sovětského svazu v Moskvě. Uvedený rozsah materiálu svědčí o široké základně badatelsko-výzkumné práce členů semináře. Tento materiál chronologicky zaujímá období přibližně od 15. do 20. století. Pokud existují mezery v nahromaděném materiálu, počítá se s jejich doplněním v plánu dalšího výzkumu. Nutno zdůraznit obzvláště, že tento seminář je jedním z prvních ústavů, který si tímto způsobem opatřil tak bohatý pramenný základ. Vzhledem k široké tematice, bohatství pramenného materiálu a především k významu studia dějin SSSR a lidových demokracií bylo nezbytné diferencovat práci semináře jak po stránce organizační, tak i personální. Jednotliví členové semináře věnují se bádání o dějinách zvolených oblastí: Sovětského svazu, Polska, Maďarska, jižních Slovanů, Albánie, Rumunska. Kromě toho doc. J. Kabrda, který se na naší fakultě habilitoval pro obor dějin jihovýchodní Evropy a Blízkého Východu, vytváří základy k zvláštní specialisaci — balkanistice. Tento pracovní program byl vytyčen hned po válce a je soustavně realizován. V roce 1951 byl pojat do státního plánování vědecké práce.

Činnost semináře není nikterak izolována. Rozvíjí se ve spolupráci s domácími i zahraničními institucemi a jednotlivými vědeckými pracovníky. Z domácích lze na příklad uvést: Historický ústav ČSAV, Slovanský ústav ČSAV, Orientální ústav, Ústav ruského jazyka, literatury a dějin SSSR, Slezský studijní ústav, ústavy Slovenské akademie věd. Jednotliví členové současně spolupracují v redakčních a vědeckých radách časopisů těchto institucí. Prof. J. Macůrek je ředitelem brněnské odbočky Slovanského ústavu. Ze zahraničních institucí udržuje seminář vědecké styky: s ústavem akademie Sovětského svazu, Ukrajinu, Polska, Maďarska, Rumunsku, Bulharska, dále s Vědeckým ústavem Albánie, s Orientálním ústavem v Sarajevu, s Bibliografickým ústavem v Sofii, s Hospodářskou fakultou v Istanbulu, se Školou orientálních jazyků v Paříži.

Řada pojednání členů semináře byla uveřejněna v odborných časopisech domácích (na př. ČSČH, ČMM, Slezský sborník, Historický časopis SAV, Byzantinoslavia, Orientální archiv, Valašsko a růz. sborníky) a zahraničních (na př. Sobótka, Izvestija na ist. družstvo v Sofija, Izvestija na Institutu za balgarska isstorija, Cahiers de la Société Asiatique, Duchovna kultura — Sofija, Abstracta Islamica). Studie se týkají mimo jiné i příležitostných jubilejních výročí (na příklad sjednocení Ukrajiny s Ruskem, první ruská revoluce 1905—1907, Velká říjnová soc. revoluce).

Členové semináře se účastnili aktivně vědeckých konferencí (na př. universitní konference, konference o mezislovanských stycích, konference na paměť Dobrovského, konference o thesích k učebnici čsl. dějin v Liblicích, konference k 500. výročí pádu Cařihradu a j.), přednášek v akademických ústavech, přednášek pro Společnost pro šíření vědeckých a politických znalostí, a j. příležitostných přednášek (k výročí Velké říjnové socialistické revoluce, k 75. výročí akademika Nejedlého, k narozeninám presidenta K. Gottwalda a j.). Kromě toho členové semináře přednášeli na jiných fakultách (Bratislava — fil. fakulta, pedagog. fakulta v Brně), zapojili se do přednášek dálkového studia na fil. fakultě v Brně a při Vysoké škole ruského jazyka a vypomáhali fakultě při lektorských kursech bulharštiny, maďarštiny a turečtiny a vedli veřejný kurs bulharštiny. Cílem semináře je knižně zpracovat dějinné souvislosti našich národů s národy východní a jihovýchodní Evropy a v syntetických přehledech zpřístupnit naší veřejnosti dějiny uvedených oblastí. Takto chtějí členové semináře pro dějiny SSSR a lidových demokracií přispět k prohloubení a utužení přátelských vzájemných vztahů našich národů v národy SSSR a zemí lidové demokracie.

Třetím pracovníštěm katedry je

seminář paleografie a diplomatiky.

Základ jeho knihovny a sbírek ukázek k cvičením pochází z prvních let života fakulty, kdy v Brně suploval pomocné vědy tehdejší pražský docent tohoto oboru a nynější akademik V. Vojtíšek a kdy byl pak jako jeho nástupce jmenován profesorem Václav Hrubý. Tehdejší budování knihovny a sbírek vycházelo v podstatě jen z běžných potřeb pedagogických a nebylo podloženo plánem na vybudování určité a pevné vědecké tradice semináře. Když po smrti prof. Hrubého (1933) se habilitoval pro obor pomocných věd dr. Jindřich Šebánek a byl (1937) jmenován profesorem téhož oboru a ředitelem semináře, změnilo se na tom zprvu v jádře jen tolik, že seminář získal tiskový orgán v podobě Časopisu Maticе moravské, jehož byl prof. Šebánek vedoucím redaktorem, a také možnosti výměnou se zahraničím rozšiřovat postupně knihovnu. Po stránce personální byl předválečný seminář velmi malý. Vedle profesora tu byl jeden knihovník a jeden zřízenec.

Skutečný rozvoj semináře lze po všech stránkách zaznamenat po osvobození z r. 1945. Tehdy byla s největším urychlením provedena rekonstrukce předválečného stavu semináře a pak bylo přikročeno k jeho novému plánovitému budování, jehož vnějším odleskem je rozvoj personálního vybavení. Roku 1946 byla jmenována dosavadní pomocná síla vědecká dr. Dušková asistentkou (od roku 1950 odbornou asistentkou), roku 1950 byl jmenován druhým asistentem dr. Flodr, stav pomocných sil vědeckých se po několik let udržoval na stavu 6—7 sil, pro fotografickou laborator, kterou seminář budoval, byl získán laborant, atd.

Tento rozvoj šel ruku v ruce se množением úkolů semináře po všech stránkách. V prvních letech po válce byla činnost pedagogická značně extensivní, jak toho situace vyžadovala. Byly tu celé stovky historiků, kterým bylo třeba dáti potřebné

vzdělání v pomocných vědách historických. Na podzim 1947 došlo k zintenzivnění pedagogické činnosti, když ministerstvo na podnět prof. Šebánka povolilo, aby byl při naší universitě otevřen tříletý běh »Archivního studia« podle osnovy tehdejší Státní archivní školy v Praze a pověřilo jej vedením tohoto běhu. Kurs vydatně pomohl ve chvíli, kdy bylo třeba vyškolit nebo doškolit celou řadu moravských archivních pracovníků. Zajistil také plynulý přechod k provedení reformy na vysokých školách, konkrétně k otevření studia archivnictví na fakultě. Možno poukázat na to, že po válce dosáhl gradu z pomocných věd historických na půdě zdejšího semináře 8 doktorantů, zatím co před válkou ani jediný. Disertační práce dvou doktorantů byly vydány tiskem. Absolventi archivnictví naší fakulty jsou takřka ve všech větších archivech na Morávě, respektive v Archivní správě. Mezi moravskými archiváři mají dnes už rozhodnou většinu a velmi dobré pracovní výsledky. Těchto výsledků bylo dosaženo ústrojným spojením práce pedagogické a práce vědeckovýzkumné, při čemž pro obojí tuto práci byly vytvořeny v základě nové předpoklady. Pokud jde o předpoklady práce vědecké, odkazuje se tu na článek výše otištěný pod názvem České diplomatář, kde je vyloučeno, jaký je hlavní vědeckovýzkumný plán semináře, jakými prostředky usiloval seminář zatím o jeho zvládnutí a jakých výsledků (publikačních) na tomto poli docílil. Zde třeba jen ještě říci, že podklad pro vybudování pedagogické práce se zdaleka neomezil jen na okruh materiálu z období diplomatářového, nýbrž je soustavně rozšiřován na všechny český diplomatický materiál z doby předhabsburské a později i mladší, který současně má sloužit jako prvý základ k pozdější realizaci dalšího vědeckého úkolu semináře, totiž k napsání české diplomatiky celého období feudalismu. Soustavně jsou dále v semináři prováděny přípravy k zvládnutí materiálu paleografického a vybudování podmínek k zpracování tematu dějin písma na české půdě, české paleografie. Kromě velikého aparátu diplomatářového vybuvoval seminář již také desetitisícovou sbírku fotografického materiálu k oběma těmto velkým tematům z nejrůznějších archivů a knihoven domácích i z některých cizích, jež se podařilo získat výměnou. K zintenzivnění práce pedagogické vydatně přispělo především vydání skript z oboru pom. věd historických prací prof. Šebánka roku 1951. O rok později přistoupil seminář dokonce i k pravidelnému vydávání zvláštní studijní příručky pro posluchače (Folia diplomatica), na nichž se činně podílí vědecký kroužek posluchačů archivnictví, a které nyní již tři roky úspěšně plní funkci orgánu, na jehož podkladě je pak možno pravidelně diskutovat každých 14 dní ve vědeckém kroužku s posluchači o příspěvcích ve Foliích předložených. Seminář je v stálém a živém kontaktu s praxí prostřednictvím nejrůznějších archivů, kam pravidelně vysílá také brigády posluchačů. V prvních letech po válce zůstával také hlavním pracovištěm Matice moravské, jehož vedoucím redaktorem tenkrát stále byl prof. Šebánek, byl v těsné spolupráci s Českou akademií věd a umění, která se později přenesla na komisi pro pomocné vědy historické při ČSAV.

Snahou semináře je, aby se stal platným činitelem při budování české vědecké tradice na poli práce diplomatické a paleografické, která je jedním ze základních předpokladů rozvoje naší historické práce vůbec.

Prvým vedoucím katedry historie, zvěčnělý prof. Holinka vynakládal spolu s tehdejším tajemníkem katedry dr. Fr. Hejlem značné úsilí na to, aby vytvořil z katedry skutečné středisko vědecké činnosti všech jejích členů a účinný nástroj rozvoje a prohloubení práce pedagogické. Zprvu byla tato snaha brzděna do značné míry novostí zařízení a přemírou administrativy. Nicméně náleží prvému vedení katedry nepochybná zásluha, že položilo základy dobré tradice pro práci další a krok za krokem přemáhalo i známky jisté nedůvěry v účelost společné práce na katedře. Bohužel příliš záhy prof. Holinka zemřel. Nový vedoucí katedry, prof. Šebánek spolu s tajemníkem katedry dr. Konečným za poslední dva roky mohli na podkladě práce před tím vykonané již znatelně zpevniti provádění programu katedry, takže na příklad za poslední studijní rok se takřka všichni její členové činně práce účastnili zvláštními přednáškami, po nichž následovaly diskuse, jež v některých případech přinesly zcela pozitivní výsledky. Katedra se jako celek představila také na prvé z obou universitních konferencí hned dvěma přednáškami (prof. Macůrek a Šebánek), dále na konferencích mezikatedrálních i při různých příležitostech jiných, jak vyplývá ze zpráv výše podaných. Katedra je si vědoma toho, že její práce trpí ještě celou řadou nedostatků, má však pevnou vůli otevřeně se s těmito nedostatky vyrovnati a jíti vpřed a vzhůru za větším

•stmlením své práce a zintenzivněním svého podílu na rozvoji československé vědy historické a československého archivnictví.

J. Macůrek, J. Šebánek, B. Šindelář

DĚJINY UMĚNÍ NA BRNĚNSKÉ FLOSOFICKÉ FAKULTĚ

Katedra dějin umění byla ustavena začátkem roku 1951. Do té doby budovaly jednotlivé ústavy katedry (hudebně vědecký, umělecko-historický, estetický a seminář pro klasickou archeologii, který po krátkém čase byl zařazen do jiné katedry) válek rozvrácené knihovny, učební pomůcky a věcný inventář. Bylo třeba značného úsilí organizačního i mnohdy osobního sebezapření všech pracovníků katedry, jmenovitě učitelských a vedoucích kádrů, aby v tak obtížném a nepříznivém stavu mohla se hned po válce plně a intenzivně rozvinout práce pedagogická i vědecká výzkumná.

Katedra prověřovala svou činnost na pravidelných zasedáních, konala se zasedání řádná a mimořádná, od případu k případu k řešení naléhavých vědeckých a organizačních otázek. Katedra se začala soustavně podílet na vědecké práci svých členů. Přednášky na katedře postupovaly od syntheticky a obecně koncipovaných temat k tematům stále speciálnějším a monograficky zaměřeným, což namnoze vedlo ke zkvalitnění vědecké a badatelské činnosti. To se projevilo také v samostatných vědeckých publikacích jednotlivých členů katedry. Také některé diskuse proběhly na katedře s prohloubenějším postojem k daným základním vědeckým problémům a stále s větším oprostěním od prvního kritického hodnocení k hlubšímu metodickému zpracování studijního a vědeckého materiálu.

Práce katedry se neomezila jen na pole pedagogické, ale s úspěchem plnila a plní řadu úkolů, spojených s veřejným životem mimo fakultu. Mnohé z veřejných podniků, které jsou dále uváděny, pořádala katedra vždy v konkrétní spolupráci s těmi semináři katedry, do jejichž zájmového okruhu dotyčné podniky spadají. V další souvislosti uvedeme přehled růstu a činnosti jednotlivých seminářů katedry. Tato zpráva pomíjí individuální činnost a výhledové pracovní plány členů katedry dějin umění.

Seminář hudební vědy založil prof. Vlad. Helfert r. 1920. Od doby založení do r. 1955 byla při semináři vybudována rozsáhlá knihovna včetně hudební a sbírka gramofonových desek a diapositivů. K rozvoji ústavu došlo zejména po osvobození roku 1945, kdy se do výstavby zapojila zároveň s učiteli řada posluchačů, kteří z vlastní iniciativy i jako pomocné vědecké síly a knihovnické pomáhali ústav budoval. Od tohoto roku se soustavně a daleko ve větší míře než před tím rozšiřuje knihovna ústavu a celý ústav upevňuje organizačně, vědecky i co do materiálového vybavení. Ústav je moderně vybaven, vedle kancelářského a jiného nábytku má m. j. tři koncertní křídla a dvě pianina, rozhlasový přijímač a gramofonový přístroj. O růstu knihovny svědčí dvojnásobné zvětšení počtu knih a hudebnin, asi 60× se zvýšil počet gramofonových desek a téměř 7× více je diapositivů.

Činnost ústavu se neomezuje pouze na půdu fakulty. Vedle úspěchů pedagogických, jichž je dokladem řada zdatných hudebně vědeckých a osvětových pracovníků, vyvíjí jako snad málo který ústav a seminář fakulty bohatou kolektivní a individuální činnost vědeckou, ediční, historicky výzkumnou a terénní, hudebně popularizační, hudebně osvětovou, vědecko a umělecko organizační, hudebně kritickou a konečně také uměleckou.

Z kolektivní vědecké činnosti, při níž se podílí vždy více členů semináře, jmenujeme práci na československém hudebním slovníku, jehož redaktory jsou prof. Gracian Černušák a doc. dr. Bohumír Štědroň.

Kolektivní povahy jsou i práce ediční (redakční a vydavatelské). Hudebně vědecký seminář spolu s Brněnskou hudebně vědeckou sekcí Svazu čs. skladatelů, odbočka v Brně, vydává a spolupracuje svými jednotlivými členy v edici staré české hudby *Musica Antiqua Bohemica* (dosud vyšlo 28 svazků), jejímž redaktorem je prof. Jan Racek. V I. řadě Janáčkova archivu pečuje o soustavné vydávání Janáčkovy korespondence (dosud vyšlo 9 svazků této význačné edice pramenné povahy; jejím redaktorem je prof. Jan Racek). V II. řadě Janáčkova archivu připravuje se vydání Janáčkových hudebně theoretických a literárních děl. První svazek této edice, který obsahuje stati hudebně lidopisné, již vyšel. Hudebně vědecký seminář připravil v rámci III. ročníku *Musiko-*